

Makale Geliş | Received: 24.07.2024
Makale Kabul | Accepted: 17.03.2025
Yayın Tarihi | Publication Date: 28.03.2025
DOI: 10.20981/kaygi.1521745

Ahmet EKER

Dr. | Ph.D.
ORCID: 0000-0002-0097-2972
ahmet.eeker@gmail.com

Foucault'da Bir Sessizleştirme Düzenegi Olarak Akıl: Rönesans'tan Modern Çağ'a Delilik ve Sessizliğin Arkeolojisi

Öz: Foucault için modern akıl ve onun ilkelerinden türeyen çağdaş psikiyatri, deliliğe, tedavi edilmeye rabitalı bir nesne niteliği yüklemektedir. Cüzzam salgınından başlayarak çağdaş akıl hastanelerinin kurulmasına doğru evrilen süreçte bir tür sessizleştirmenin gittikçe insan deneyiminin parçası olduğunu belirten Foucault, modern akıl ve bir biçimiyle onun uzantısı olarak tasarlanan çağdaş psikiyatri tarafından tedavi edilmeye çalışılan bir ötekilik biçimi zemininde deliliğin akıl-dışına sevk edilmesi, sessizleştirilme düzeneginin en önemli unsuru olmaktadır. Bu açıdan Foucault'un perspektifinden bakıldığında, deliliğin akıl-dışına sevk edilmesi aklın bir sessizleştirme düzenegi olarak işleminin temel bir görüngüsüdür. Bundan dolayı modern akıl ve onun uzantısı olarak tasarlanan çağdaş psikiyatrinin deliliği "tedavi altına alma" söylemiyle akıl-dışına sevk etmesi bir sessizleştirme düzenegi olarak belirginleşir. Derrida, deliliğin akıl-dışına atılmasına ilişkin bir tasarımın ancak "akıl" alanında ve akla karşı yapıldığını belirterek Foucault'nun girişiminin imkânsız bir proje olduğunu ileri sürmektedir. Nitekim bu saptamasıyla Derrida, akıl alanından hareketle akıl-dışına erişmenin olanaksızlığına vurgu yapması nedeniyle Foucault'nun projesinin ilgili işleyişi daha da derinleştirdiğini ileri sürmektedir. Foucault, delilik ve deliliğin dilinin 19. yüzyıldan bu yana bir tür sessizleştirme operasyonuna uğramış olduğunu ifade ettiğinde Klasik Çağ ve ardında daha gelişkin biçimde Modern Çağ'ın farklı söylem alanlarında bir suskunlaştırma tarihinin olduğunu ifade etmektedir. Bu düzenek, modern akıl tarafından belirlenen normların dışında olanı bastırmayı amaçlar ve deliliği görünmez kılarak, onu toplumsal işleyişin gündelik mekân örüntüsünden dışlar. Suskunlaştırmanın delilik kavrayışına içkin bir "söylemsel düzenek" olarak nasıl inşa edildiğine ilişkin bir çerçeve bu metnin temel sorunsalını oluşturmaktadır. Nitekim Foucault, modern akıl ve onun uzantısı olan çağdaş psikiyatrinin deliliği tedavi etme çabalarının, onu sessizleştirmek amacına hizmet ederek bir tahakküm altına alma edimine dönüştüğünü belirtmektedir. Dolayısıyla şimdiki zamanı anlamının koşulu da suskunluğun veya sessizleştirme düzeneginin arkeolojisini belirginleştirmekten geçmektedir. Bu yazıda özellikle Deliliğin Tarihi'nde ayrıntılı biçimde incelenen suskunlaştırma prosedürlerini Foucault'nun kavramsal düzeyde üzerinde pek durulmayan "sessizliğin arkeolojisi" ifadesi çerçevesinde yeniden organize edeceğim. Nihai olarak Foucaultcu düşüncede çağdaş sessizleştirme arkeolojisinin temel hatlarını "sessizlik düzenegi" motifini merkeze alarak açmılayacağım.

Anahtar Kelimeler: Sessizleştirme, Foucault, Delilik, Akıl Hastalığı, Psikiyatri

Reason as a Silencing Dispositif in Foucault: The Madness and Archeology of Silence From The Renaissance to The Modern Age

Abstract: For Foucault, modern reason and contemporary psychiatry derived from its principles attribute to madness the character of an object subject to treatment. Foucault, starting from the leprosy epidemic and the evolution towards the establishment of contemporary mental asylums, points out that a form of silencing has gradually become a part of the human experience. Therefore, madness being relegated to the realm of the non-reason by modern reason and its contemporary extension, psychiatry, which attempts to treat it as a form of otherness, becomes a crucial element in the apparatus of silencing. In this respect, from Foucault's perspective, the irrationalization of madness is an integral component of the operation of reason as an apparatus of silencing. Foucault considers the relegation of madness, held under treatment by modern reason and its extension, contemporary psychiatry, beyond the realm of reason as a apparatus of silencing. Therefore, the fact that modern reason and contemporary psychiatry, which is constructed as an extension of modern reason, refer madness to the non-reason with the discourse of "treatment" becomes evident as a dispositive of silencing. Derrida states that Foucault's purpose is endeavor is an impossible project. He argues that the notion of relegating madness to the realm of non-reason can only be articulated within the domain of 'reason' and this deepens the attempt to exile madness to a non-reason realm. When Foucault asserts that the language of madness and insanity has undergone a form of silencing since the 19th century, he indicates the existence of a history of silencing in various discursive fields, especially in the Classical Age and more prominently in the Modern Age. This dispositive aims to suppress that which is outside the norms set by modern reason and, by rendering madness invisible, excludes it from the everyday spatial pattern of social process. The central problem of this paper is to provide a framework for how this silencing was constructed as an inherent "discursive apparatus" within the comprehension of madness. As a matter of fact, Foucault states that the efforts of modern reason and its extension, contemporary psychiatry, to treat madness have turned into an act of domination by serving the purpose of silencing it. Therefore, understanding the present moment also requires a clarification of the archaeology of silence or the apparatus of silencing. In this paper, I will particularly reorganize the silencing procedures extensively examined in "History of Madness" within the framework of the expression "archaeology of silence," which Foucault did not emphasize conceptually. Ultimately, in the realm of Foucauldian thought, I will elucidate the fundamental aspects of contemporary archaeology of silencing by focusing on the motif of the "dispositive of silence".

Keywords: Silencing, Foucault, Madness, Mental Illness, Psychiatry

Giriş

Çağdaş siyaset felsefesinden modern iletişim ve toplumbilimlerine kadar gittikçe merkezi önem kazanan sessizlik veya sessizleştirilme motifi, Foucault düşüncesinin ilk döneminin önemli bir kavramıdır. Sessizlik veya sessizleştirme gibi kavramlar, Foucault'nun delilik deneyimini incelediği *Deliliğin Tarihi* metninde ayrı bir yer tutmaktadır. Bu metninde, cüzzam salgınından başlayarak çağdaş akıl hastanelerinin kurulmasına kadar işleyen süreçte, bir tür sessizleştirilme meselesinin izlerini süren Foucault için delilik deneyimi bir tür suskunluğa mahkûm edilmektedir. Bu çerçevede onun açısından özellikle psikiyatri biliminin tedavi

uygulamalarının başarılı olabilmesi için bir tarihsizleştirmenin açığa çıktığı görülmektedir (Boyne 2009: 52). Foucault'nun cüzzamla başlayıp; cinsel hastalıkları, yoksulları, serserileri, başıboşları ve tabii ki delileri içine alan belirli bir toplumsal dışlama rejiminin tarihini araştırdığı bu arkeolojik incelemesi, onu bir sessizleştirme düzeneginin şeffaflaştırılması projesiyle karşı karşıya bırakmıştır. Bu yüzden *Deliliğin Tarihi* adlı çalışması bir biçimde modernitenin sessizleştirme düzeneginin arkeolojik incelemesidir. Aslında kendisi bunu bir tür yabancılaşmanın arkeolojisi olarak da düşünmektedir (Foucault 2016: 138). Nitekim o, toplumsal alandan kovulanların tecrübesini, yabancılaşma ve sessizleştirilme operasyonu olarak ele almaktadır. Foucault'nun bu sürece ilişkin arkeolojik kazı girişimi, ötekilik türü olarak delilik deneyimi özelinde ortaya çıkan sessizleştirme aygıtları ile söylem biçimlerini saptama gayesini taşır. Bu açıdan, modern psikiyatrinin nesnesi olarak akıl hastalığına doğru evirilen delilik tecrübesindeki kırılma ve kopuşlar hangi bilimsel söylemin nasıl bir disiplini kuşattığını açığa çıkarmaktadır. Dolayısıyla, Foucault psikiyatrinin temelsiz bir temel üzerine inşa edilmiş olan bir disiplin olarak aklın kendisi tarafından onaylanan belirli bir güvence ile çerçvelendiği ifade edilmektedir (Sheridan 2003: 12). Bu çerçeve onun açısından Rönesans, Klasik dönem ve Modern dönem olmak üzere üç farklı "episteme" çerçevesinde gerçekleşen süreksizliklerle veya kopuşlarla açığa çıkan bilimsel söylem yapılarındaki değişimi keşfetme amacı taşımaktadır. Bu yönüyle makale; sessizliği temalaştırarak 'delinin sesinin kovulması', 'sessizleştirilenin uğultulu sesi' ve 'sessizleştirilmenin kurumsallaştırılması'na doğru bir evrimi; sırasıyla Rönesans dönemi, Klasik dönem ve Modern dönem olmak üzere üç aşamada geçirdiği değişiklikler çerçevesinde incelemektedir.

Rönesans ve Delinin Sesinin Kovulması

Foucault'nun projesi, sessizleştirilenin sesine söz verme girişimi olarak imkânsız bir görevi hedefler (Derrida 2020: 52). Bu amaçla kendini süreksizlikler ve kesintiler olmadan ilerlediği varsayımı üzerine, linner bir söyleme bitişik tutan bir

aklın tarihi söylemine içkin; tarih-dışılaştırılan farklılığın açığa çıkarılması maksadıyla, aklın yeraltı kazısını yapmak yazarın temel *pathosunu* oluşturmaktadır. Bu yüzden, onun *pathosu* Avrupa tarihinde on üçüncü yüzyıldan on dokuzuncu yüzyılın başına kadar insan deneyiminin sınırlarına dair belirli bir deneyimin -yani deliliğin- kültürel olarak nasıl biçimlendirildiğini inceleme hedefiyle (O'Farrell 2005: 36) geniş bir Öteki'lik incelemesi olarak açığa çıkar. Özellikle bir tür susturulma denklemi üzerinden düşünölmeye müsait bu çerçeve, aydınlanma aklının akıl-dışı olarak düşündüğü farklılığı -deliliği- bir tür sessizleştirme operasyonuna maruz bıraktığı bir işleyişi karşımıza çıkarmaktadır. Dolayısıyla, Foucault'nun incelemesi, bir "akıl" tarafından inşa edilen bir "delilik tarihi" değil, 'deliliğin' bir 'tarihi', 'deliliğin başka biçiminin' ...bir karşı-tarihidir." (Sheridan 2003: 12). Bu açıdan Foucault'nun projesi, bir zamanlar hakikate ulaşmanın alternatif bir tecrübesini dillendiren delilerin dışlanması ile belirginleşen bir susturulma girişiminin tarihidir.

Foucault, Rönesans insanının imgelemine musallat olan *Deliler Gemisi'*nden söz ederken Rönesans insanının oldukça aşına olduğu bir delilik kavrayışına işaret etmektedir. Rönesans dönemi içinde "*Stultifera Navis*'te yalnızca soyut kişiler, durumlarından ders alınacak tipler bulunmaktadır: obur, nefesine düşkün, imansız, gururlu" (Foucault 2016: 171). Bu deliler toplumsal alanın dışına itilmek için her ne kadar gemilere bindirilip 'kovuluyor'sa da Rönesans insanı için delilik, büyü ve dinsel alana içkindir. Bu gemilere bindirilerek bir yerden 'kovulan' insanların öteki şehirlerde sembolik ve ilahi biçimde algılandığı görölmektedir. Bu gemiler, örneğin 'hac tekneleri, akıllarını arayan delilerin bulunduğu son derece sembolik yükleri' olan bir imgelem dokusuna sahiptir. Nitekim *Klasik Çağ'*ın kapatma uygulamalarının tersine Orta Çağ'da kutsal bir niteliği olan delilik, Rönesans dönemi'nde aklın yüksek biçimiyle özdeş olarak düşünölmektedir (Merquior 1986: 26). Dolayısıyla bu dönemde hakikat ve delilik arasında bir ilişki olduğu kavrayışı ile delinin sözlerinin hakikate ilişkin olduğu ve gerçeği dillendirdiğine dair bir inanç söz konudur. Dahası delinin toplum içinde hareketleri ne kadar kısıtlanırsa kısıtlanınsın, belirli bir hareket

serbestliği bulunmaktadır. Kenti çıplak dolaşan bir deliden, hastanede yeri ayrılan delilere, hac mahallerinde toplanan delilerden “hac yeri olmamakla birlikte çok sayıda deliyi bir araya toplayan Nürnberg gibi şehirler”e kadar deliler şehirlerdedir (Foucault 2016: 32-35). Bu yüzden Foucault deliliğin Klasik öncesi dönemde ‘insan varoluşunun hakikati’nin bir parçası olarak görülmesinin ve bu nedenle delilere insancıl davranılmasının belirli bir karşılığının söz konusu olduğunu belirtir. Orta Çağ ve Rönesans dönemi’nde deliliğin, insan hayatının ayrılmaz bir unsuru olarak algılandığını; fakat rahatsız edici bir yönünün de bulunduğunu belirten Foucault için delilik ne yadsınmaktadır ne de hoş karşılanmaktadır (Gutting 2005: 53).

Deliler kent yaşamında sürülmek istenmesine rağmen kent hayatının kamusal imgeleminin bir parçası olarak bulunmakta ve akılla ilişkilendirilmektedir. Bu dönem açısından Foucault deliliğin hâlâ akılla ilişkili fakat aklın sınırını işaretleyen özel bir anlayış olduğuna dikkat çekmektedir. Burada delilik bir yönüyle kurtulmaya çalışılan ama diğer yönüyle de kendi akıl anlayışlarının peşinde olan simgesel bir kutsallıkla çerçevelenmektedir. Bu evrede delilik toplumdan uzaklaştırılır fakat akıl-dışı olarak düşünülmemektedir. Örneğin Foucault açısından Rönesans’ın imgesel manzarasında ortaya çıkan *Deliler Gemisi* (Foucault 2016: 31) aklın bir tür eşğine işaret etmektedir. Teknelere bindirilerek toplumsal aklın ötesindeki anlam dünyalarına -kentlere- sevk edilirken, delilerin hâlâ Rönesans dünyasının imgeleminde aklın alanına dâhil olduğu algısı hâkimdir. Fakat delilik, akıl ile akıl-dışılık arasındaki köprülerin var olduğunu ifade eden bir tür eşik olarak simgeleşmektedir (Merquior 1986: 26). Nitekim akıl-dışılık kategorisini dolduracak ‘hastalıklı kişi’ olarak deli bu söylemsel oluşum evreninde söz konusu değildir. Bu yüzden Orta Çağ deliliği “İman ve Putataparlık, Umut ve Umutsuzluk, Merhamet ve Pıntilik, İffet ve Şehvet, İhtiyatlılık ve Delilik, Sabır ve Öfke, Yumuşaklık ve Katılık, Uyum ve Nifak, İtaat ve İsyân, Dirençlilik ve Tutarsızlık” gibi kusurlar hiyerarşisinin içine yerleştirmiştir (Foucault 2016: 52). Kusurlular arasında bir kusurlu olarak deli “dışın içi aynı zamanda için dışı” olarak akıl alanına ilişkin bir eşik tecrübesinin figürüdür (Foucault 2016: 36). Henüz toplumun imgesel dünyasında delilik,

patolojik bir hastalık olmaktan ziyade aklın söylem alanıyla ilişki içinde düşünülmektedir.

Bu kavrayış örüntüsünü belirginleştirmek için *Deliler Gemisi*'ne ilişkin imgesel algı önem teşkil etmektedir. Foucault, deliliğin henüz akılla ilişki içinde olduğu bir toplumsal söylem alanında, bu durumu bir tür eski "Dionysos'yen (16. Yy. deliliği) ayin" gibi düşünmektedir (Foucault 2013: 34). Bu açıdan *Deliler Gemisi*'ne ilişkin kavrayışın şöyle olduğunu ifade etmektedir: "Deli, çılgın kaygının üzerinde öte dünyaya doğru yola çıkmaktadır; kayıktan indiğinde ise öte dünyadan gelmektedir." (Foucault 2016: 36). Dolayısıyla bir kentten kovulan deli figürü diğer kentte sembolik bir kabul görmektedir. Başka bir açıdan ise Rönesans imgeleminde Foucault, her gemiye binişin bir tür olasılıkların sonuncusu olarak gözden kaybolma ve ölümü kabul etme unsuru olduğunu ifade etmektedir. Gemi ve su imgesi; akıl ve akıl-dışı ayırımına benzer bir ayırım *eşiğini* ifade etmektedir. Foucault, *Su ve Delilik* adlı yazısında Batı imgeleminde aklın uzun süre karaya ait olduğunu; Akıl-dışının ise en eski zamanlardan beri ve oldukça yakın bir tarihe kadar sulara ait olduğunu belirtmektedir. Sonsuz ve belirsiz bir uzam ile hareketli ve tekinsizin hemen silinen yolları olarak bu eşik, gidecek yerleri olmayanların yola koyulduğu bir yolculuk alanıdır (2011b: 85). Burada gemilere bindirilerek okyanusa gönderilen deliler (delilik) görünürün alanından görünürün (aklın) eşiğine doğru gönderilmektedir. Bu nedenle Foucault, delilikle ilgilendiğinde bir tür sınırların tarihini, aklın sınırının arkeolojisini çıkarma gayesiyle yaptığını ifade etmektedir. Deliliğin, su veya *Deliler Gemisi* ile ilişkisini aklın içinde kavrandığını kabul eden Foucault, henüz görülebilirin eşiğinde; fakat az sonra belirsiz bir uzam ve tekinsizin her an silinen yolculuğuna çıkacak olan bu kişileri "kayalık aklın sıvı ve akıcı dışarı" olarak değerlendirmektedir (2011b: 86). Bu nedenle deliliğin akıl hastalığı olmadan önceki tarihini, aklın kendisini henüz bölmediği ve kendi ötekisiyle iletişimi olanaklı kıldığı bir sıfır derecesi olarak değerlendirmektedir. Bir dışarı tasavvurundan ziyade bir tür sınırı belirginleştiren; sonsuz ve belirsiz bir uzam olarak su -okyanus-, gidilecek belirli rotaların olmadığı, yabancı ufukların eşiğini ifade etmektedir (2011b: 86).

Dolayısıyla delilik henüz akıl alanından sürgün edilmemiştir, yalnızca görülebilirin sınırlarına veya dışına sevk edilmiştir. Bu açıdan Foucault bir kültürün kendini sınırlandıran farklılığı/farkı genel bir imgesel işleyiş altında nasıl konumlandığını fark ettiğinde (Foucault 2001: 23), Batı toplumlarında delilik ve suyun birbirinin kaderi haline geldiği bir Avrupa insanı imgelemine de keşfetmektedir (Foucault 2016: 37). Bu nedenle akıl ve akıl-olmayan ya da akıl ve delilik arasında henüz birbirine dışsal olmayan bir iletişim imkânının açığa çıkma momentini Foucault, sessizleştirmenin arkeolojisi için kurucu an olarak kavramaktadır.

Orta Çağ'ın başlangıcından beri 'Batı aklı'nın derinliğinde olan karanlık bir mevcudiyetten söz ederken Foucault (2011a: 22-23) "bir kültürün kendisi için Dışarısı olacak bir şeyi reddetmek için kullandığı karanlık edimlerin tarihini", sessizleştirmenin arkeolojisi olarak ele almaktadır. Bu sessizleştirme ile ilgili delillerden önceki Ötekiler, cüzzamlılar olmaktadır. Foucault için cüzzamlı kişi Orta çağ dünyasının Öteki'si ve korkuyla karışık bir saygı ile ana hastalık kaynağı olarak düşünülmektedir. Boyne, cüzzamın gerilemesi ile birlikte (Rönesans) artık çok seyrek görülen bu pozisyonu kimin dolduracağı, "Avrupa'nın yeni Öteki'si kim olacak?" ve yeni dışlama-iktisadının kimleri kapsayacağı sorularının gündeme geldiğini ifade etmektedir (Boyne 2009: 16). İlk olarak cinsel hastalıkların bu mirası devraldığını ifade eden Foucault (2016: 28), ardından yoksullar, suçlular, evsizler ve işsizlerle birlikte delilerin bu dışlama-iktisadının odağını oluşturan "müstakbel ötekiler" olduğunu ifade eder (Boyne 2009: 17). Delilik bu evrede '*ötekiler arasında bir öteki*' iken çok farklılaşmamış ve iç içe geçmiş bir figür olarak kavranmaktadır. Bu nedenle deliler; toplumsal ötekilik alanını cinsel hastalığa yakalanmışlar, işsizler, serseriler, aylaklar ve evsizlerle birlikte paylaşmaktadır. Fakat Rönesans'ın seslerini serbest bıraktığı delilik, Klasik Çağ'ın girişinde garip bir darbeye aniden sessiz kılınmaktadır. Bu darbeye Foucault, delilerin artık asıl *Öteki olarak ötekiliğin temel figürüne* dönüştüğünü belirtmektedir (2016: 85). Bu açıdan bakıldığında Foucault'nun girişimi, modern rasyonalizm ve bilimin ötesine -deliliğin hâlâ

farklılaştırılmamış bir deneyim ve bölünmenin kendisinin henüz bölünmemiş bir deneyim olduğu- Akıl ve Deliliğin ayrı, iletişimsiz hücrelere indirgenmediği bir zamana geri dönmektir. (Sheridan 2003: 13). Nihai olarak Rönesans dönemi için delilik kavrayışı, bir yandan *Deliler Gemisi*'nin sembolizmi aracılığıyla delilerini 'göndererek' deliliği kovan; öte yandan bu gemileri, -hac teknelerini- akıllarını arayan delilik gemisi gibi sembolik anlamlarla donatan bir algılama olarak ortaya çıkmaktadır (Foucault 2016: 31-38). Aklını arayanlar olarak görülen ikinci algılama tarzı delilerin hala hakikat ve aklın bir uzantısını teşkil ettiğine işaret etmektedir.

Deliler Bayramı'ndan tiyatro oyunlarına, dinsel parodilerden edebiyat eserlerine kadar delilik toplumsal ve ahlaki alanın temel bir parçasıdır. Bu nedenle delilik Rönesans anlayışında ne toplumdun kovulan ama ne de dışlanan bir tecrübe olarak bulunmaktadır. Deliliğin Rönesans'ın ufku üzerindeki pozitif kavranışının bir kısmı Foucault açısından, ulaşılmaz ve korkunç olan bir bilgiyi; insanın doğasının karanlığını ya da bilginin yasak sınırlarını aşabilmeyi ifade etmektedir. Deliler bu nitelikleri, masum budalalıkları ile elinde tutmaktadır. Bu nedenle deliliğe işlevsel bir rol atfeden Rönesans akli ona oldukça aşına olmaya devam etmektedir (Foucault 2016: 49-50). Rönesans'ın deliliğe tanıdığı bireysellik ve konum; delinin dilinin, insanın kendi manevi gerçeği ve doğasıyla ya da karşılaşmaya cesaret edemediği bir belirsizlikle (Tanrısal söz veya hakikat ile) yüz yüze getiren bir deneyim olmasıyla ilişkilidir. Fakat kısa bir süre sonra bu dil, karanlığa gömülerek varlığını kökten bir yok olmayla değil de "yalnızca bir gizlilik âlemine çekilme olduğuna tanıklık etme" yönündeki bir tecrübeye dönüşecektir (Foucault 2016: 61). Nitekim bu dönüşümü Foucault, *Büyük Kapatılma* olarak söz ettiği bölümün ilk cümlesinde "Klasik Çağ'da deliliğin bir darbeye sessizleştirilmiş" olmasıyla açıklamaktadır.

On yedinci yüzyılın ortalarına doğru delilik aniden dünya-ölüm ve insanın sınırlarını işaretleyen bir figür olmaktan çıkarak kurtulması gereken bir kusura dönüşmektedir. Bu yüzden delilikten kurtulmanın yolu artık delilik tehlikesini uzağa göndermek veya 'kovmak' yerine kapatmaktır. Nitekim Batı Avrupa'da

nüfusun önemli bir kısmı birkaç yıl içinde aniden özel gözaltı evlerine kapatılmaktadır (Gutting 2005: 56). Özellikle on yedinci yüzyılın ortalarından itibaren başlayarak *Genel Hastane*'nin kurulması ile başlayan bir yabancılaştırmanın arkeolojini yapmak gerekliliğinden söz ettiğinde Foucault, kapatmanın belirli dışlama prosedürlerine evirildiği ve bir sessizleştirme tertibatına dönüştüğü kritik bir aşamaya dikkat çekmektedir: Artık cüzzamlılardan kalan miskinhanelere deliler yerleştirilmekte, Paris halkının büyük çoğunluğunun kapatıldığı gözetim evleri ortaya çıkmakta, hukuki düzenlemeler ve şehrin huzurunu bozanlara ilişkin yasal metinler oluşturulmaktadır. Bu çerçevede belirli bir kapatma rejiminin açığa çıktığını (2016: 89); Rönesans'ın Pinel, Tuke, Wagnitz modelinin terk edilerek *Klasik Çağ*'ın *Genel Hastane*'sine doğru deliliğin mekânsal ve algısal konumlanışında gerçekleşen bir sessizleştirme rejimini ifade etmektedir. Bu aşamada akıl-dışına itilerek bir tür *anomali* haline dönüşen deliler, kapatma uygulamalarının çoklu figürlerinden birine dönüşmektedir.

Klasik Çağ ve Kapatma: Sessizleştirilmenin Uğultusu

On yedinci yüzyılın ortalarına doğru aniden delilik -dünyanın, insanın ve ölümün sınırlarında- eskatolojik bir figür olmaktan çıkmaktadır. Hayali gemi kasvetli bir hastaneye dönüşmekte, Avrupa'nın uzun süredir terk edilmiş olan cüzzam hastaneleri kapatma kurumlarına dönüştürülmektedir (Foucault 2016: 80). *Büyük Kapatılma* olarak adlandırılan deneyimde delilik artık gözün görme alanı dışında olan, uzak yerlere kovulan değil; bir görme alanı içindeki mekânlara, kapatma mekânlarına yerleştirilmektedir. Bu mekânlarda deliler kendi deneyimlerine göre düzenlenmiş bir yere, kendi işaretlerine uygun sınıflandırmalara yerleştirilmektedir: "bir iskemleye tünemiş bir alıkla simgelenen zırdeli, 'sarhoş deliler', 'bellek ve anlama yeteneğinden yoksun deliler', 'miskin ve yarı ölü deliler', 'hoppa ve kafası boş deliler'...bulunmaktadır" (Foucault 2016: 81). Farklı delilik türlerinin olduğu kabul edildiği gibi kapatma uygulaması sadece delileri kapsamaz, aksine toplumda farklı türden dışlanan gruplar veya kişiler de bu

uygulamanın (treatment) kapsamına girmektedir. Buranın sakinleri “sadece delileri değil, işsizleri, bekar anneleri, görevden alınmış rahipleri, başarısız intiharları, sapkınları, fahişeleri, sefahat düşkünlerini, kısacası toplumsal olarak verimsiz veya yıkıcı olduğu düşünülen herkesi kapsıyordu” (O’Farrell 2005: 36). Bu yüzden *Klasik Çağ* deliliğini Foucault, "akıl-dışı" (d’eraison) olarak adlandırdığı daha geniş bir kategorinin parçası olarak anlamlandırmaktadır. Bu, sadece delilerin değil aynı zamanda çok çeşitli diğer insanların da hapsedildiği gerçeğine karşılık gelir (Gutting 2005: 56). Foucault, Rönesans’ın kovma pratiklerinden farklı bir çerçeveye bürünen bu kapatma mekânlarında başka kapatılanların da bulunduğunu ifade ederken, Klasiklerin uygulamalarının Rönesans uygulamalarıyla benzerliklerini de belirginleştirmektedir.

Cüzzam hastalığı ile Klasik delilik deneyi arasında bazı paralellikler bulunduğunu belirten Foucault (Gutting 2005: 52), hem cüzzamlıların hem de delilerin korku ve tiksinti nesnelere olduğunu; her ikisinin de tedaviden çok toplumdan ayrı tutulmak için tasarlanmış evlerde tecrit edildiğini; her ikisinin de ilahi adalet ve merhametin ortak işaretleri olarak algılandığını ifade etmektedir. Bir yandan farklı deliliklerin mekânı olan, diğer yandan toplumun diğer ötekilerinin kapatıldığı bir düzensizlik içindeki bu düzenlenmiş mekân olarak *Genel Hastane*’ler, *Deliler Gemisi* imgesinin de devamı niteliğindedir. Nitekim Foucault için “Bütün bu düzensizlik alemi mükemmel bir düzen içinde, *Aklın Methiye*’sini kendi hesabına duyurmaktadır. Bu ‘Hastane’de kapatma daha şimdiden gemiye bindirme’nin devamı olmaktadır” (Foucault 2016: 81). Fakat asıl akılda tutulması gereken unsur, *Klasik Çağ* ile birlikte “yeni bir söylem biçimi ve yeni bir toplumsal kurumun ortaya çıkmasına” ilişkindir. (Dreyfus ve Rabinow 2014: 6). Bu açıdan deliliğin yavaş yavaş aklın (reason) aldığı tedbirlerin tahakkümüne girdiği bir mekânsal organizasyon alanı olan Kapatma mekân/kurumları içinde deli-olmamanın acımasız dilini kullanmak zorunluluk haline gelmiştir (Foucault 2011a: 20-21). Böylece delilik tecrübesi açısından, ötekini kapatan (komşularını) egemen akıl edimi içinde iletişim kurmak ve ötekini tanımak için aklın acımasız dilini kullanmak kural haline gelir

(Foucault 2011a: 20-21). Bunun sonucunda on yedinci yüzyılın ortalarından sonra, Delilik ve onun Akıl ile özgür iletişimi ortadan kalkar.

Onun yerine yeni bir Akıl ve yeni bir Delilik belirir, yeni çünkü biri diğerine hükmetmeye ve onu dışlamaya başlamaktadır (Sheridan 2003: 16). Fakat her ne kadar ani bir değişiklik olsa da ve delilik ile akıl arasındaki diyalog zayıflasa da akıl ile akıl-dışı diyalogu hâlâ varlığını korumaktadır. Bu açıdan Foucault için kendi saltanatını korumasına rağmen deliliğin artık aklın aldığı önlemler ve gerçeğin faaliyet alanındaki *Kapatma mekânlarına* veya deliler hastanesine kapatıldığı; fakat hâlâ toplumsal peyzajın içinde ve iyi bildik bir silueti resmettiği vurgulanmaktadır (Foucault 2016: 82). Her ne kadar *Deliler Gemisi, Genel Hastane*'ye dönüşmüş olsa da bu ıslah evleri, herhangi bir tıbbi amaç gütmemektedir. Nihai olarak bu moment, "aklın akıl-olmayan üzerinde, onun hakikatini; delilik, suç veya hastalık biçiminde" kavranmadığı, dahası aklın akıl-olmayanı sessizleştirmede; deliliğin kişisi ile aklın insanı arasında bir diyalogun mümkün olduğu bir sınır kazısı anıdır (Foucault 2011a: 22-3). Dolayısıyla bu kapatma uygulaması deliliğin diğerleriyle birlikte kapatıldığı bir eşdeğerlik kavrayışını belirginleştirdiğinden; delinin sesi, uğultu olarak hâlâ toplumsal kapatma mekânlarında yer almaktadır. Aslında kapatma kurumları ilk başlarda bütün düzensizliklerin kaynağı olarak görülen dilencilik ve "aylaklık"ı önleme hedefindeydi (Foucault 2016: 112). Bu nedenle *Klasik Çağ*'da kapatma; yoksulluk gibi özellikle de dilencilik ve işsizlik sorunlarıyla başa çıkmayı amaçlayan bir ekonomi politikasıydı. Büyük bir işsiz/başiboş sınıfı, potansiyel olarak yıkıcı insanları sokaklardan uzaklaştırmanın ve onları kontrollü bir ortamda çalıştırmanın bir yoluydu (Gutting 2005: 57).

Toplumsal alanın yeniden yapılandırılmasıyla birlikte deliliğin 'kapasite noksanlığı' çerçevesinde kavrandığını belirterek bir sessizleştirme düzeneginin işlerlik kazandığını ifade eden Foucault, delinin çalışma ehliyetine imkân tanıyan akıldan yoksun olma niteliğinin yeni ilişki örüntülerinin temelini oluşturduğunu açığa çıkarmaktadır. Ancak daha önceki büyük işsizlik dönemlerinde, şehir

kapılarına muhafızlar koyarak kendini serseri çetelere karşı korurken; şimdi duvarları içinde kapatma evleri kurdu. Burada yeni bir düzenleme açığa çıkmaktadır: "İşsiz kişi artık kovulmuyor ya da cezalandırılmıyordu; ulusun zararına ama bireysel özgürlüğü pahasına sorumluluğa alınıyordu. Kendisi ve toplum arasında örtük bir yükümlülük sistemi kurulmuştu: beslenmeye hakkı vardı, ancak kapatılmanın fiziksel ve ahlaki kısıtlamasını kabul etmek zorundaydı" (Dreyfus ve Rabinow 2014: 6). Klasik Çağ'da kapatılmanın delilik açısından maliyeti "biraz suç, biraz taklit, biraz ahlaksızlık, biraz da akıl" ile bitişik (Foucault 2016: 728) ahlaki bir tutumun etkinliği olarak kavranmasına ilişkindir. *Klasik Çağ* aklının en önemli yönlerinden biri "özgür düşüncenin belirli biçimlerinin, yani aklın kullanılmasının belirli biçimlerinin akıl-olmayanla (unreason) ilişkilendirilme şekliydi" (Sheridan 2003: 27). Delilik Rönesans'la önce kötülüğe, Klasik deneyimle kusura dönüştüğünde hâlâ akıl ve akıl-dışı arasında sessiz bir diyalog içindedir (Foucault, 2016: 705). Bu aşamada tedaviye ilişkin bir gaye taşımaktan ziyade kapatma ve ıslah etme düşüncesi hâkimdir. Islah ama neden? Boyne (2009: 19-20) başıboş gezenlerle üretime katılmayanların sefil olarak algılanmasıyla bu "işe yaramaz insanların" hastanelere kapatılmasının eş zamanlı bir uygulamaya tabii olduğunu belirtir. Ona göre Foucault bunun temel nedenini üretime katılmamalarıyla eş zamanlı gelişen bir ekonomik, adli, idari ve ahlaki bilincin gelişmekte olmasıyla ilişkilendirmektedir.

Foucault, kapatma evlerinin ortaya çıkmasını gerekli kılan zorunluluklardan ilki için hem ahlaki hem de toplumsal bir zorunluluk olarak emeğin yeniden düzenlenmesine işaret etmektedir (Dreyfus ve Rabinow 2014: 6). Artık çalışmak büyük bir ahlaki sorumluluk kategorisine taşınmıştır. Bu nedenle dönemin en büyük tehlikelerinden biri işsizlik olmaktadır. Foucault bu durumun emekle olan bağına da gelişmekte olan kapitalizm ve burjuva sınıfının varlığı çerçevesinde açıklamaktadır. Deliler ve diğer gruplar *Klasik Çağ*'da her ne kadar kapatılsa da zorla çalıştırılmaktadır çünkü en büyük kötülük işsizliktir (Foucault 2015: 86). Nitekim kralın yanına yeni palazlanan bir burjuvazi sınıfının aktörleri de gittikçe yönetimde

söz sahibi olmaya başlamıştır. Dolayısıyla Monarşi ve burjuva düzenine özgü ve onun mutlakçılık olarak örgütlenmesiyle eşanlı olan bu yapı, bir yandan *Genel Hastane*'yi Paris şehrinin her yanında kurdurma emrini verirken; diğer yandan, bu hastanelerde çalışacak yöneticilerin monarşi ve burjuva sınıfı içinden -içeriden- seçilerek "krallık iktidarını ve burjuva servetini sefalet alemlerinde" temsil etmektedir (Foucault 2016: 93). Bu nedenle *Genel Hastaneler'e* atanan yöneticilerin eylemlerinin etkilerine işaret ederken bölünmenin yalnızca akıl ve akıl-dışı arasında değil, aslında toplumsal alanda gelişen bir sınıfsal karakterden kaynaklandığını ima etmektedir.

Klasik Çağ'da deliliğin kapatılmasının altında yatan neden deliliğin hastalıkla olan ilişkisi değildir. Bir toplumsal sınıflandırma ve yeni ekonomik örgütlenme biçiminin gelişmekte olduğuna işaret eden Foucault, kapatma uygulamasının aslında emek alanında yeni bir düzenlemeyi ifade eden bir ekonomik karaktere de sahip olduğunu belirtmektedir. "Büyük kapatılma 'karmaşık bir bütünlük içinde yoksulluğa ve yardım görevlerine karşı yeni bir duyarlılık, işsizlik ve aylaklığın ekonomik sorunlarına karşı yeni tepki biçimleri, yeni bir çalışma ahlakı ve aynı zamanda ahlaki yükümlülüğün otoriter kısıtlama biçimleri içinde medeni hukukla birleştiği bir kent hayalini düzenlemektedir" (Dreyfus ve Rabinow 2014: 6). Ancak Foucault'ya göre hapsedmenin asıl önemi, bu ekonomik yüzeyin ötesine geçmektedir. Belirli ekonomik sorunlara yönelik başarısız bir çözümden çok daha fazlası olan bu uygulama, "ekonomik mekanizmaların zorluklarının bir değer olumlaması lehine aciliyetini yitirdiği yeni bir etik "çalışma bilincini" temsil ediyordu (Gutting 2005: 58).

Foucault, gerçekte kapatılma *olayıyla* değil, onunla bağlantılı olan deliliğe yönelik tutumlar ve delilik kavrayışlarıyla ortaya çıkan bir sessizleştirilme düzenegini açıklamaktadır. Bu düzenek ahlaki bir kavrayış olarak belirli bir işleyişe sahiptir. Nitekim bir yandan cüzzamlının yerini "ahlaki cüzzamlılar" olarak deliler ve diğer dışlananların alması, diğer yandan ise Rönesans için deliliğin henüz bir

hastalık olmadığı fakat *Klasik Çağ* ile birlikte “boş bir hastalık kategorisi”ni doldurduğu görülmektedir (Foucault 2016: 280-85). Bu kategori etik bilinç, hukuki bilinç ve tıbbi bilinç gibi alanlar çerçevesinde oluşmaktadır. Fakat onu, tutarlı bir hastalık haritası yüzeyine dağıtmak olanaksızdır.

Klasik Çağ'ın işaret ettiği delilik, hastalıklar hiyerarşisinde değil de kusurlar hiyerarşisinin uç noktasında görülmektedir. Dolayısıyla Foucault, deliliğin Klasik Çağ'da ancak ahlaki biçimi içinde fark edilebilir nitelikte olduğunu belirtmektedir (Foucault 2016: 213-14). Bu durum, klasik delilik deneyimi olarak bir söylemsel alana işaret eden, belirli bir “toplumsal duyarlılığın” ortaya çıktığı (Gutting 2005: 56) düğüm noktalarını araştıran; belirli bir dönemde işlerlik kazanmış kurumlar, yasalar, dilsel ifadeler gibi alanları içeren bir *algılama* prosedürünü içermektedir (Foucault 2016: 169). Delilik ile düzensizlik arasında ve delilik ile aşırılık arasında bir eşdeğerlik kurularak kent yaşamının rafine edilmesine işaret eden bu çerçeve “ilk başta, bir araya toplanmış çok sayıda farklı tipin bir parçası olarak ortaya çıktı: aptal, ahmak, ayyaş, sefih, suçlu, aşık. Düzensizlik teması, tıbbi veya bedensel işlev bozukluğu açısından değil, aşırılık ve düzensizlik açısından ele alınmaktaydı” (Dreyfus ve Rabinow 2014: 4). Bu açıdan kent yaşamını bozacak tüm “kişilikler” kapatılmanın konusu haline gelmiştir. Dolayısıyla bir yanda kapatılmanın konusu ayyaş, sefih, suçlu gibi gruplardır diğer yandan ise farklı delilik deneyimlerini içeren çok yüzlü bir delilik algısının belirginliği söz konusudur. Nihayetinde bu ötekilik biçimleri, kent yaşamı için en önemli unsur olan kamu düzeni açısından, düzeni bozanlar olarak akıl-dışı alanına sürülmektedir.

Modern Çağ ve Sessizleştirmenin Kurumsallaşması

Modern Çağ'da iletişimin olanaksızlığını bu yarıma ve yabancılaşmadan itibaren ortaya çıkan bir sessizleştirme tertibatı ile açıklamak mümkün hâle gelmektedir. Foucault açısından bu tertibat, deliliğin akıl ve akıl-olmayan arasındaki bir boşlukta veya eşikte konumlandırılmasının ortadan kalktığı, onun akıl hastalığı olarak kurumsallaştırılmasından itibaren açığa çıkmaktadır. On sekizinci yüzyılın

sonunda, deliliğin akıl hastalığı olarak kurulması ile kesintiye uğramış bir diyalogun sonuçları ile akıl ve akıl-olmayan arasında kurucu bir yarıma açığa çıkmaktadır. Aklın delileri sessizleştirdiği, *Öteki* olarak kurucu bir yadsımayı yürürlüğe koyarak akıl hastalığı kategorisine yerleştirdiği bir iletişim ve diyalog tertibatı ortaya çıkmaktadır. Bu iletişim tertibatının bir tür monolog olduğunu belirten Foucault (2011a: 22), “aklın delilik hakkındaki monoloğu olan psikiyatrinin dili[nin]¹ ancak böyle bir sessizlik üzerine kurulabileceğini” ifade ederek şunu belirtmektedir: “Ben bu dilin tarihini değil, bu sessizliğin arkeolojisini yapmak istedim” (2011a: 22). Böylece on sekizinci yüzyılın sonunda akıl hastalığı olarak delilik deneyimi tıbbi ve psikiyatrik bakışın merkezine yerleşmektedir. Bu ise Foucault için kesintiye uğramış bir diyalogu ya da modern insanın delilerle (delilikle) artık iletişim kurmadığı bir kopuşu açığa çıkarmaktadır. Delilik bir hastalık kategorisine ve akıl-dışının alanına atılarak kişiselleştirilmekte ve sessizliğe sevk edilmektedir.

Modern iletişim örüntüsünün bu sessizleştirme ve yabancılaşmadan itibaren kendi kökensiz temeli aşıkârlık kazanmaktadır. Modern toplumsal kurallara uymadığı için dil-dışına itilen delilik deneyimi, aklın 18. Yüzyılın sonlarında akıl-dışı karşısında kurumsallaşması ile onun hastalık olarak patolojik bir söylem alanına hapsedilmesini ortaya çıkarmaktadır. Bu ise akıl-dışı alanın (delilik alanının) aklın kurumlarıyla sağaltılarak iyileştirilmesi gerektiği anlayışını ortaya çıkarmaktadır. Nihai olarak modern söylemsel düzende, Foucault açısından, artık deliliğin akıl ile akıl-dışı arasındaki bir eşikte durduğuna ilişkin imgelem, yerini patolojik olarak konumlandırılan bir “hasta kişi” kavrayışına bırakmaktadır.

Akıl hastalığı tanımının deliliği içerecek şekilde genişlediği pozitivist bir tarihsel aşamada çok biçimli bir görüngü olarak deliliğin “hastalık” söylemine dikilmesi modern bir olgudur. Bu sessizleştirme prosedürünün çıkış noktası olarak çağdaş dışlama tekniklerinin odağını oluşturan delilik, artık *Rönesans* veya *Klasik Çağ*'da olduğu hâliyle dışarıya sürgün edilmek ya da gemilerle görünürden uzak bir

---

¹ Ekleme bana aittir.

belirsizliğe kovulmak yerine modern toplumsal alan içine dahil edilerek dışlanmaktadır. Deliler bu aşamadan sonra artık sessizliğe mahkûm edilmektedir. Bu açıdan tıp ve psikiyatri alanındaki temel prosedürlerin önemli bir sessizleştirme tertibatı olarak işlev kazandığını belirten Foucault, bu tertibatın 19. Yüzyıldan sonra psikiyatrik uygulamalarla birlikte özellikle ikili bir söylem pozisyonunun açığa çıkmasıyla ilişkilendirmektedir.

Tıp alanı kendine yeni nesnellikler olarak deliliği, akıldışı alana sevk etmekte ve bir akıl-hastası kişiyi üretmektedir. Böylece bir yandan delinin tıp âlemindeki konumunun akıl hastalığına sevk edilmesi, diğer yandan hekimin işlevinin psikiyatriste dönüşmesini içeren akıl ve akıl-hastasının kişileri (özneleri) belirlemektedir. Bu nedenle Foucault, bir suskunluğun arkeolojisinin odağını burada gerçekleşen aklın kendisine yabancılaşmasına bitişik tutmaktadır. Nitekim o, bu ikili konuma ilişkin “birçok kimse için delinin tıp âlemi içindeki tuhaf konumundan” akıl hastasına evrilmesi ve “zihin hekimi Batı bilim tarihinde ilk kez, adeta tam bir özerklik kazanacağı” bir anlayışın hâkim olacağı bir yabancılaşma momentine dikkat çekmektedir (Foucault 2016: 719). Bu anlayışla delilik, bir yandan aklın pozitivist yasaları içinde yer alırken diğer yandan, yabancılaştırılmış bir bilgi nesnesi olarak psikiyatrinin temelsiz temeli olan akıl hastalığı söylemiyle çerçevelenen bir suskunlaştırma alanına sevk edilmektedir. “Pozitif” psikolojinin XIX. Yüzyıldaki paradoksu, ancak negatiflik anından itibaren mümkün olabilmiş olmasıdır.” ifadesi ile Foucault (2016: 743) bir ikiye bölünme çözümlemesi yoluyla psikiyatrinin kendi ötekisi üzerinden ve onu sessizliğe gömerek meşruluğunu alan bir nitelik kazandığını belirtmektedir. Sessizliğe gömülen bir delilik kişinin, deneyimin tımarhane mekânına özgü olan başka bir yapıyı açığa çıkarması gerekmektedir: tıp kişisi.

Foucault bu sessizleştirme tertibatı için önemli ve kurucu olan unsuru akıl-psikiyatrist-özne gibi hepsi benzer şeye işaret eden bir pozisyonun belirginleşmesini ortaya koyar. Nihai olarak Foucault, doktor ve akıl hastası/deli

arasında beliren ikili pozisyonda ortaya çıkan bir yandan tıp kişisi olarak psikiyatrist – psikolog diğer yandan akıl hastası, öteki ve patolojik kişi olan deliliğin kişisinin konumunun belirlediği bir söylem alanı açığa çıkarmaktadır.

Bu kişi "...bir yandan hekim ile hasta arasında yeni temaslara izin vermekle kalmayacak, aynı zamanda yabancılaşma ile tıbbi düşünce arasında yeni bir ilişkinin kurulmasına olanak verecek ve sonunda modern delilik deneyinin tümüne hükmedecektir. Tımarhanede şimdiye kadar yalnızca kapatma âlemininkilerle aynı olan, ama yeni ve biçimi değişmiş, aynı yapılar bulunmaktaydı. Tıp kişisinin yeni statüsüyle birlikte, kapatma uygulamasının en derin anlamı iptal edilmiştir: artık tanıdığımız anlamların içindeki zihin hastalığı o anda mümkün hale gelmiştir" (Foucault 2016: 713-14).

Yeni ilişkinin düğüm noktası olarak beliren tıbbın kişisi (doktor-psikiyatrist), akıl alanını delilikten soyutlayan, dahası onun üzerinde söz söyleme tekeli ele geçiren mutlak bir pozisyonu doldurmaktadır. Deliliğin kapatma mekânlarından (*Genel Hastane*'lerden) modern psikiyatri mekânlarının (akıl hastanelerinin) asıl nesnelere dönüşmesini mümkün kılan etmen, kurucu bir zihin -özne- ve onun ötekisi olarak tertip edilen akıl hastalığının kişisi olmak üzere -nesne- açığa çıkan nesnelleşmiş bir konumdur. Psikiyatrinin delileri dışlayarak aklın yabancılaşmasını temsil etmesi bu nesnelleştirilmiş bilgi alanı üzerinden kendi sözünü kurabilmesine imkân tanımaktadır. Bu ikilik sayesinde "Deli kendini tek ve aynı hareketin içinde, en dış belirlenmeler içinde sunulan bilgi nesnesi ve onu kavrayanı, bunun karşılığı olarak, ortak gerçeklerinin bütün kurnaz alışkanlıklarıyla donatan tanıma konusu olarak vermektedir" (Foucault 2016: 734). Böyle bir düzenlemede gizil olarak bulunan psikiyatrinin kendi temelsizliğinin temelini, akıl hastalığı söylemiyle temin ettiği bir meşruluk varsayımı yer almaktadır ve bunun altında işleyen kurucu bir sessizleştirme operasyonu yatmaktadır. Bu sessizleştirme, geçmiş Rönesans veya Klasik dönemde olsa da *Kapatma kurumlarında* bir uğultu olarak delilerin sesi hâlâ toplumun kıyısında bulunmaktadır. Fakat *Modern Çağ* ile birlikte artık susturulup, akıl hastanelerine sevk edilen delilik kişisinin sessizleştirilmesi "tıbbi algılamının bir *a priori'si* haline gelmiştir" (Foucault 2016: 746). Dolayısıyla *Klasik Çağ'da* yürürlüğe giren söylemsel pratikler açısından delilik, bir kapatılma pratiğinin konusuyken, *Modern Çağ'da* "aklın öteki yüzü" olarak konumlandırılmaktadır.

Nitekim benzer başlığı taşıyan çalışmasında Boyne (2009: 51) kapatma kurumlarının yerini alan akıl hastanelerinin, artık pozitivist bir akıl hastalığı kavrayışıyla uyum içinde, bir aklın diliyle deliliği sessizleştirmenin organizasyon alanına dönüştüğünü ifade etmektedir. *Klasik Çağ*'daki tedavi usulleri açısından örneğin “cinsel hastalık, hastalıktan çok, saf olmama halini” ifade etmektedir (Foucault 2016: 145). Oysa delilik, *Klasik Çağ*'ın kapatma tecrübesinden devralınan bir takım ceza ve tedavi unsurlarıyla bir *algılama* değişiminden muzdarip “kişilik çehresi kazanmaktadır; daha doğrusu kişiliklere (personification) bürünmektedir. Akıl bozuk olanlar toplumun tanıdığı ve soyutladığı tiplerdir. Akıl bozukluğu toplumsal kuraldan belli bir sapmaya göre ölçülmeye başlanmaktadır” (Foucault 2016: 169-71). Böylece deliliğin, Klasik dönemden Modern döneme geçerken ceza ve tedavi prosedürleriyle birlikte algılama biçimlerinde de bir değişiklik kazandığı görülmektedir. Akıl bozukluğunun kişisi, gerçek toplumsal bir dünyada somut bir figürdür ve üyesi olduğu toplum tarafından yargılanan, mahkûm edilen somut bir kişidir (Foucault 2016: 171). Deliliğin bir kişiliğe bürünmesiyle ifade edilen bu işleyiş, toplumsal normlardan sapanlar olarak, delinin aklın ötekisi haline gelmesi ve bu yolla modern psikiyatri söyleminin nesnesine dönüşmesini keşfettirmektedir.

Nihai olarak Foucault için XIX. Yüzyıl psikopatolojisi meşruiyetini bir *a priori* anlayıştan almaktadır. Toplum tarafından *socius* ile hukuk öznesini özdeş kılan bir sistem içinde “normal insan”ın verili kabul edildiği bir anlayışa işaret eden bu *a priori* kavrayış, normal insanın verimli olduğu ve normu oluşturan unsurun da ölçüsünü bu insan kavrayışına göre oluşturmak gerektiği anlayışına dayanmaktadır. Bu kavrayış momenti pozitif bilim anlayışının temeli olacak olan bir normal insan ve bir hasta kişi arasındaki ilişkileri tesis ederek bir yandan psikiyatristi “özne” haline getirirken; diğer yandan deliliği, normları aşan bir hastalıktan ziyade insanların yeterliliğini belirleyen ve hukuki bir bilginin sonucu olan bir “nesne” haline getirerek tanınır kılmaktadır. Bu yüzden deliliğin akıl hastalığı haline gelmesiyle, modern söylem alanında ortaya çıkan *socius* ile hukuk öznesini özdeş kılan bir toplumsal normun olanak verdiği, normal insan (doktor, psikiyatrist, özne)

psikopatolojinin somut *a priori*'si açığa çıkmaktadır. Bu kavrayış Foucault'un sonraki yazılarında çerçevesini çizdiği *biyo-politika* kavrayışının prototipini oluşturacaktır.

Foucault, *Modern Çağ* olarak incelediği on dokuzuncu yüzyıldan itibaren aklın yasalarının delinin bedenine kazındığını ve deliliğin akıl dışına sevk edilen bir hastalık alanı olarak belirlediğini saptamaktadır. Buradan itibaren Aklın, *Öteki* ya da *Fark*'lı olanı bu muğlak alana sevk ederek iletişim ve diyalog imkânını kendinden itibaren mümkün kıldığı modern bir söylem düzeni açığa çıkmaktadır. Bu unsurlar pozitif tıp söyleminin hâkim olduğu ve deliliğe akıl hastalığı statüsünün verildiği modern epistemik bir söylem çerçevesinde ortaya çıkan (Foucault 2015: 82-3) bir antropolojik keşfi açığa çıkarmaktadır. Deliliğin nesnelleştirilmesi ile açığa çıkan 19. Yüzyılda antropolojik insanın keşfini Foucault (2016: 738) insan, onun deliliği ve onun gerçeği şeklinde bir bölünmeden itibaren mümkün olduğunu ifade etmektedir. Aynı zamanda bunun *Klasik Çağ*'da "gerçek ve hata, dünya ve fantazma, varlık ve varlık-olmama" gibi ikili bir görünüme sahip olduğunu belirtmektedir (a.g.e.). Bu nedenle 19. Yüzyıl itibariyle delilik deneyi açısından insan, *Klasik Çağ* deliliğinden farklı bir düzleme yerleştirilmektedir. Deliliğin kişisinden akla içkin tüm unsurlar psikiyatrinin tahakkümü altında nesnelleştirilerek kendi dışına kovulmaktadır.

Klasik dönemde hezeyanın aşkınlığı...deliliğe asla dışa yayılmayan bir içsellik sağlıyordu ve bu içsellik onu kendi kendisiyle yok edilemez bir ilişki içinde tutuyordu. Şimdi deliliğin tümü ve deliliğe ilişkin her şeyin dış eşdeğerlileri olmak zorundadır veya... bizatihi deliliğin özü insanı nesnelleştirmek, onu kendi dışına kovmak, onu sonunda düpedüz bir doğa düzeyinde, şeylerin düzeyinde sergilemek olacaktır. (Foucault 2016: 734).

Deliliğin kişisi, akla içkin olarak çerçvelenen bir "insan olma" kavrayışının dışına sevk edilerek şeyleşmektedir. Dolayısıyla delilik, klasik akıl bozukluğunun paylaşılmış mekânında meczup değildir, hastalığın modern biçimi içinde yabancılaşmıştır (Foucault 2016: 746). Bu yabancılaşma antropolojik bir döngünün akıl sahibi insan ve onun ötekisi olarak akıl hastası kişiyi üretmesiyle ortaya çıkmaktadır. Bir yandan *homo psychologicus*, *homo mente captus*'tan [insane human]

türetilirken; diğer yandan onun karşıtı olan insanı, bilinçli ve düşünen -*Cogito*- bir insanı da ortaya çıkarmaktadır.

Foucault, Rönesans'tan Klasik döneme kadar uzanan periyotta uzun süredir görünür ve kendisinden hep söz ettirmiş olan deliliğin, Modern görünürlük alanında kaybolduğunu ve sessizliğe gömülerek dilsizleştirildiğini belirginleştirdiğinde bir iletişimsel kopuştan söz etmektedir. Bu ise Foucault için insanı *homo psychologicus* haline getiren bir yabancılaşma biçiminin doğması olarak psikiyatrinin temelsiz temelini atıldığı, delilik ile akıl hastalığının özdeşleştirildiği söylemsel düzeneği açığa çıkarmaktadır. Foucault için bu durum “psikolojinin kendi otoritesini konuşturduğu yer, psikolojinin kendisinin ortadan kaldırılıp aklın, akıl dışıyla olan... psikolojik de olmayan bu temel ilişkinin” koparıldığı yerdir (Foucault 2015: 93-4).

Modern Çağ'ın aklıyla birlikte *Klasik Çağ* boyunca akıl-dışı olarak kavranan delilik aklın kurumlarıyla sağaltılacak ve iyileştirilmek zorunda olan patolojik bir hastalığa dönüşmektedir. Foucault, deliliğin bu sessizliğin arkeolojisini açığa çıkartmak istediğinde psikiyatrik söylemin altında suskunlaştırılmış, bastırılmış, alaşağı edilerek nesne haline getirilmiş bir ötekiliğin kendi anını açığa çıkartmayı amaçlamaktadır (Derrida 2020: 51). Bunu yaparken özne olarak kurucu bir nitelik atfedilen “insan”ın, merkezi bir konuma yerleştirilerek akıl alanı ve akıl-dışını kendisinden itibaren inşa etmesi, Foucault açısından bir yarılma veya bir iletişim kopuşu olarak incelenmektedir. Aklın mutlak bilgi ve hakikate ulaşma yetisine sahip olduğu kavrayışı, bir yandan zihnin kendi ötekisi olarak inşa ettiği akıl-dışına veya delilik ya da “akıl hastalığı” adına konuşmasına; diğer yandan akıl alanının kendisi adına da konuşmasını ifade eden bir monoloğu ifade etmektedir. Modern akıl hastalığının söylemsel ve kurumsal düzenlenişinden dışlanma pratiklerine kadar onun hakkında neyin düşünülebilir veya neyin makul olduğuna ilişkin bir tahakküm ilişkisinin açığa çıktığını belirten Foucault, “aklın delilik hakkındaki monoloğu olan psikiyatrinin dili ancak böyle bir sessizlik üzerine kurulabileceğini” (Foucault 2011a: 22) ifade ettiğinde nasıl bir sessizleştirme tertibatının modern söylem

alanında yürürlüğe girdiğine işaret etmektedir. Aklın, akıl-dışı açısından bir söylemsel sınıflandırma kategorisi inşa ettiğini belirten Foucault, modern söylem alanı içinde delilik hakkında bilgi veren ifadeleri, onun hakkında neyin düşünülebilir ya da söylenebilir olduğunu buyuran kuralları, deliliği temsil eden özneleri ve delilikle meşgul olan kurumlardaki pratikleri analiz ettiğinde, aklın akıl-dışı olarak bir sınıflandırma sistemi ürettiğini belirtmektedir (Foucault 2016, 1972, 1973). Bu açıdan, ona göre söylemlerin üretimi; her toplumda ayıklanarak, tesis edilerek, törpülenerek, dizginlenerek dahası birtakım prosedürlerle kontrol altına alınarak örgütlenmiş ve yeniden paylaştırılmıştır. Modern toplumlarda dışlama usullerinden birinin yasaklama, diğerinin kovulma veya bölüşüm olması bu bölüşüm ekonomisi ile meşru hale gelmektedir. Böyle bir söylemsel düzenleniş örüntüsünün imkân kazandırdığı dışlama biçimi içinde, deliliğin akıl dışına itilmesini karakterize eden bir "akıl" alanı söz konusudur. Bu akıl bir yandan yasaklamayı diğer yandan bir tür söz paylaşımını tesis eden ilkedir. Daha açık ifade ile kimin hangi sözleri ifade edebileceğini ve kimlerin bu sözden mahrum tutulması gerektiği yani sessiz kalması gerektiğini tesis eden usulleri işaretleyen ilke bu "akıl" ilkesi olmaktadır. Akıl-olmayan (non-reason) veya makul olmayanın işaret edilmesi, aklın ancak kendi içindeki bir unsuru susturarak elde edebileceği bir yabancılaşmayla mümkün olmuştur. Nitekim aklın bu dili içinde deliliğin sesi, kendi üzerine kapanmıştır. Deli, eskiden klasik deneyin içinde varlık ve varlık-olmayan ya da akıl ile akıl-olmayan görünür söylemi içinde bir eşikte ve bir mevcudiyete sahipken; "şimdi artık bir dilin taşıyıcısı ve asla tükenmeyen, hep yeni baştan ele alınan ve kendi zıtlarının oyunuyla hep kendine geri gönderilen bir dil tarafından" sessizliğe bırakılan insan-olmayandır (Foucault 2016:747). Bu açıdan delilik akıl-dışının alanındadır.

Sonuç

Foucault delilik ve deliliğin dilinin 19. yüzyıldan bu yana bir tür sessizleştirme operasyonuna uğramış olduğunu ifade ettiğinde, Klasik Çağ ve ardında daha gelişkin biçimde Modern Çağ'ın farklı söylem alanlarında bir

suskunlaştırma tarihinin olduğunu ifade etmektedir. Bu suskunlaştırmanın delilik kavrayışına içkin bir “söylemsel düzenek” olarak nasıl inşa edildiğine ilişkin bir çerçeve bu metnin temel sorunsalını oluşturmaktadır. Dolayısıyla şimdiki zamanı anlamının koşulu da suskunluğun veya sessizleştirme düzeneginin arkeolojisini belirginleştirmekten geçmektedir. Bu yazı, ilgili düzenegi sessizlik kavramı etrafında yeniden formüle etme çabası olmaktadır. Nitekim, delilik, Orta Çağ'ın kozmolojik anlayışıyla Klasik Çağ'ın belirli benzerliklerinin olduğu bir epistemik uzamdan -birbirini takip etmese de- aklın dışına sürgün edilen merkezi bir tecrübeye işaret etmektedir. Modern Çağ'la birlikte bu kopuşun motifi, bilginin meşruiyetini oluşturan tıbbi bilginin öznesi olan psikiyatrist ile onun nesnesi olan “akıl hastası” kişilerin belirivermesi çerçevesinde biçimlenmektedir. Pozitif bilgi alanlarının 17. yüzyıl sonunda kendi söylem nesnelere oluşturmasını mümkün kılan kavrayış eşiği böyle bir dönüşüm ile gerçeklik kazanmaktadır.

Nihayetinde bilme alanlarının gelişimi içinde insan, ayrıcalıklı nesne olarak kurulur; çünkü insanı nesneleştirmek onun öznellik alanını giderek daha çok kısıtlamak demektir (Revel 2006: 36). Giderek daha disiplinci bir toplumsal söylem alanına işaret eden bu çerçeve, aklın akıl-dışı olarak deliyi disipline ederek kendi nesnesine dönüştürmesinin işleyişidir. Normaller ile anormaller arasında cezalandırıcı bir dispoziifin belirginleşmesinin tarihi olarak deliliğin akıl hastalığına evirilen dışlanma pratiği bu büyük normalleştirme ve dışlama pratiği ile -disipline etme çabası ile- bugünkü halini almaktadır. Delilikle ilgili oluşturulan söylemler ve pratiklerin iç içe geçmesinin tarihi olarak düşünülen bir sessizleştirme düzenegi, modern psikiyatrinin *a priori* ilkesi olarak ortaya çıkmaktadır. Aklın bir bilme nesnesi olarak Akıl-dışına itilen delinin deneyimi ile şekillenen psikiyatrinin iktidarı, biyo-politikanın da doğuş anına işaret etmektedir. Dolayısıyla bir sessizleştirme düzenegi ile biyo-politikanın keşfinin iç içe geçmesi tesadüf olmamaktadır. Psikiyatri gibi -aklın kendi meşruiyetini bir tahakküm ilişkisinden devşirdiği- alanlara bakarak bilginin hangi kurumlar aracılığıyla üretildiği ve toplumsal anlam örüntüsüne yerleştiğini açıklamaya çalışan Foucault, modern

söylem alanının bir tür sessizliğin düzenek haline geldiği ve biyo-politikanın doğuşuna tanıklık ettiğimiz epistemik uzama yerleştirmektedir. Sessizliğin bir düzenek olarak belirli bir dönemin *a priori* bilgisin ön koşulunu oluşturması arkeolojinin en önemli keşfidir. Belirli bir dönemde hangi bilgi tarzlarının olanak bulduğu ve hangilerinin dışlandığına ilişkin bu modern söylemsel düzenleniş ile delinin deneyimi susturulmuştur. Söz, artık aklın normlarına içkin bir bilgi rejiminin konusudur. Böylece Foucault için bir biçimiyle deliliğin hastalık söylemine sabitlenmesi ile modern insanın “özne” olarak keşfedilmesinin eş zamanlılığı ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle modern insan veya modern özneliliğin bir söylemsel oluşum imkânı kazandığı momentte, deliler de hastalıklı olarak aklın akıl-dışı alanında konumlandırılmaktadır. Bu yüzden Foucault'un analiz ettiği XIX. yüzyıl psikopatolojisinin öncelikle bir “*a priori* anlayış çerçevesinde meşrulaştırılmıştır” tespiti önemlidir. Bu anlayış, toplum tarafından oluşturulan bir sistem içinde “normal insan”ın var olduğu ve bu normalliliğin belirlenmesinde temel referans olarak akıl hastası-delilik söyleminin alındığı bir düzeneğe işaret etmektedir. Ancak bu bağlamda, deliliğin akıl hastalığı olarak tanımlanmasıyla ortaya çıkan modern söylemde *socius* ile hukuk öznesini özdeş kılan bir toplumsal normun varlığı mümkün hale gelebilir. Bu norm, psikopatolojinin somut *a priori*'sini oluşturur ve Foucault'un biyo-politika kavrayışının da önemli bir bileşeni olmaktadır. Klasik Çağ'la birlikte Modern Çağ'ın en önemli keşfi delilere yönelik “tedavi”yi insanileştirmesinde yatmaktadır. Bu karakteri ile psikiyatrik akıl deliliğin somut deneyimini insani-olmayan alana sevk etmeyi keşfetmiştir.

Delilik artık bir hastalık türü olarak patolojik bir lanet içine hapsedilmektedir. Psikiyatrinin savları ve otoritesi altına girmiş olan deli, bir tür manevi işkencenin muhatabı olarak aklın akıl-dışı karşısında değil, delilik üzerindeki tiranlığının yasasına dönüşmektedir (Merquior 1986: 28-30). Sonuç olarak modern akıl ve psikiyatrinin etkisi altında, delilik sessizleştirme düzeneklerinin merkezinde yer alır. Foucault'nun analizine göre deliliğin bu şekilde bastırılması, modern toplumun belirli normatif yapılarına uyum sağlaması için bir gerekliliktir ve bu da onu

sessizleştirmenin önemli bir unsuru haline getirmektedir. Foucault'nun "manevi" olarak deliliğin patalojikleşmesi ile ifade ettiği nitelik, bedensel bir sınırlandırma ve kapatılmadan aklın alanı içinde bir suskunlaştırma/sesizleştirme operasyonuna doğru bir sürece atıf yapmaktadır. Bu sessizleştirme tertibatının işlerliği cüzzamdan deliliğe bırakılan bir mirası devralacak şekilde ilerleyerek ardından modern söylem alanının çerçevesini belirginleştirmekle nitelendirilmektedir. Delinin dilinin anlaşılabilir ve anlamlandırmanın dışında konumlandırılması modern iletişim düzeninin temeline sirayet etmektedir. Bu işleyiş belirli toplumsal ve kültürel koşullar altında sadece söylenebilir olanın değil, aynı zamanda anlamlı olanın ne olduğunu ve kim tarafından dillendirileceğini belirleyen söylemsel bir düzen çerçevesinde gerçekleşmektedir. Belirli öznellik pozisyonlarının üretilmesi ve deliliğin akıl-dışı alana itilmesi bu modern söylemsel düzen çerçevesinde mümkün hale gelebilir.

Reason as a Silencing Dispositif in Foucault: The Madness and Archeology of Silence From The Renaissance to The Modern Age

Summary

Ahmet EKER

Ph.D.

ORCID: 0000-0002-0097-2972

ahmet.eeker@gmail.com

Introduction

The motif of silence or being silenced, which has gained central importance from contemporary political philosophy to modern communication and social sciences, is a significant concept in Foucault's early thought. Concepts such as silence or silencing hold a distinct place in Foucault's examination of the experience of madness in his text *History of Madness*. In this article, Foucault draws a trace of a process of silencing from the leprosy epidemic to the establishment of contemporary mental hospitals. For Foucault, the experience of madness is condemned to a kind of silence. In this framework, it becomes necessary to de-historicise psychiatric treatment practices in order for them to be successful. Foucault's archaeological investigation, which begins with leprosy and extends to include the sexually ill, the poor, vagabonds, wanderers, and of course the mad within a specific social exclusion regime, has confronted him with the project of making transparent a silencing apparatus. Therefore, his work *History of Madness* is, in a way, an archaeological examination of modernity's silencing apparatus. In fact, he considers it as a kind of archaeology of alienation. Indeed, he treats the experience of those expelled from the social sphere as an operation of alienation and silencing. Foucault's archaeological excavation aims to identify the silencing apparatuses and forms of discourse that emerge in relation to the experience of madness as a type of otherness. In this respect, the breaks and ruptures in the experience of madness evolving toward mental illness as the object of modern psychiatry reveal which scientific discourse encompasses what sort of discipline. Therefore, it is argued that Foucault situates psychiatry as a discipline on an unfounded ground with a certain assurance that is sanctioned by reason itself. In this respect, the article examines the evolution from 'the expulsion of the madman's voice', 'the murmuring voice of the silenced', to 'the institutionalization of silencing' through the changes it undergoes in three stages: the Renaissance period, the Classical period, and the Modern period.

The Renaissance and the Expelling of the Madman's Voice

In European history, from the thirteenth to the beginning of the nineteenth century, the examination of how a particular experience on the margins of human experience —

namely madness— was culturally shaped has taken place as a prolonged investigation of Otherness. This framework, which is particularly suited to be addressed through an equation of suppression or silencing, presents a process in which Enlightenment reason subjected difference - madness - that it considered irrational to a kind of silencing procedure. Therefore, Foucault's study is not a “history of madness” constructed by “reason”, but a “history of madness”, a counter-history of “another form of madness” (Sheridan 2003: 12). In this respect, Foucault's project is the history of an attempt to silence, marked by the exclusion of the mad who once articulated an alternative experience of seeking truth. When Foucault speaks of the *Ship of Fools* that haunted the Renaissance imagination, he points to a conception of madness with which Renaissance people were quite familiar. Within the Renaissance imagination, in the *Stultifera Navis* there are only abstract persons, types from whom lessons can be learnt: gluttonous, lascivious, non-believer, arrogant (Foucault 2016: 171). Although these madmen are put on ships and 'expelled' in order to be pushed out of the social sphere, for Renaissance people, madness is inherent in the magical and religious realm. It is observed that these people, who are 'expelled' by being put on these ships, are perceived as pilgrimage vessels, highly symbolic loads of madmen seeking their minds. Unlike the confinement practices of the Classical Age, madness, which had a sacred quality in the Middle Ages, is thought to be identical with the higher form of reason in the Renaissance period (Merquior 1986: 26). Therefore, there was a belief that there was once a relationship between truth and madness, and that the statements of the madman were related to truth and expressed the truth. Moreover, no matter how restricted the movements of the madman in society, there was a certain freedom of movement. Although madmen were wanted to be expelled from urban life, they were perceived as part of the public imagination of urban life and were associated with reason. Madness was still related to reason but was understood as marking the boundary of reason. Here, madness is framed with a symbolic sacredness that is tried to be avoided in one aspect but is also in pursuit of their own understanding of reason in another aspect. Madness is removed from society but is not considered irrational. In the imaginary world of Renaissance society, madness was still thought of in a relationship with the realm of reason rather than a pathological disease.

Classical Age and Confinement: The Murmur of the Silencing

Towards the middle of the seventeenth century, madness suddenly ceases to be a figure marking the boundaries between the world and death and between human beings and becomes a defect to be gotten rid of. Therefore, the way to get rid of madness is no longer to send the danger of madness away or 'expel' it, but to shut it down. Especially starting from the middle of the seventeenth century onwards, when Foucault mentions the necessity of making an archaeology of alienation that begins with the establishment of the *General Hospital*, he draws attention to a critical stage where confinement evolves into certain exclusion procedures and a silencing dispositif: The mad people placed in insane asylums left over from the lepers, surveillance houses where the majority of the Parisian population is confined, legal texts related to legal regulations and those who disturb the peace of the city are a few of these. This framework indicates that a certain confinement regime emerged (2016: 89), and a silencing regime appears in the spatial and perceptual positioning of madness from the Renaissance model of Pinel, Tuke,

Wagnitz—though they do not follow each other—toward the General Hospital of the Classical Age. At this phase, the mad, who become a kind of anomaly by being exteriorized from reason, turn into one of the figures of confinement practices. In the so-called *Great Confinement*, madness is no longer banished to distant places outside the field of vision of the eye, but is placed in spaces within a field of seeing, spaces of confinement. In these spaces, the insane are placed in a place organized according to their own experiences, in classifications in accordance with their own signs. In this respect, the *Confinement* spaces/institutions, which are a spatial organization area where madness gradually enters under the domination of the measures taken by reason, in terms of the experience of madness, call for confining the other (its neighbors) and using the cruel language of not-being-mad to communicate and recognize the other within the sovereign act of reason (Foucault 2011a: 20-21). After the middle of the seventeenth century, Madness and its free communication with Reason disappear. In their place, a new Reason and a new Madness appear, new because one begins to dominate and exclude the other (Sheridan 2003: 16). But although there is a sudden change and the dialogue between madness and reason weakens, the dialogue between reason and unreason still exists.

Modern Age and the Institutionalization of Silencing

It becomes possible to explain the impossibility of communication in the Modern Age through this rupture and a silencing dispositif that emerges from this alienation. From Foucault's perspective, this apparatus emerges from the institutionalization of madness as mental illness, where the positioning of madness in a gap or threshold between reason and non-reason disappears. At the end of the eighteenth century, with the establishment of madness as mental illness, a constitutive split emerges between reason and non-reason with the consequences of an interrupted dialogue. A communication and dialogue dispositif emerges where reason silences the mad, putting into effect a constitutive negation by placing them in the category of mental illness as the Other. Describing this communication apparatus as a kind of monologue, Foucault (2011a: 22) states that “[t]he language of psychiatry, which is the monologue of the mind about madness, can only be founded on such a silence”: “I wanted to do not a history of this language, but an archaeology of this silence.” At the end of the eighteenth century, the experience of madness as mental illness is placed at the center of the medical and psychiatric gaze.

For Foucault, this reveals an interrupted dialog or a rupture in which modern man no longer communicates with the mad (madness). Madness is personalized and relegated to silence by being thrown into a category of disease and the irrational realm. From this silencing and alienation, the rootless basis of the modern communication pattern becomes apparent. The experience of madness, which is excluded from language because it does not comply with modern social rules, reveals the institutionalization of reason against the irrational in the late 18th century and its imprisonment in a pathological discourse field as a disease. This leads to the understanding that the irrational sphere (the sphere of madness) must be cured through the institutions of reason. Ultimately, in the modern discursive order, for Foucault, the imagination that madness still stands on a threshold between reason and unreason gives way to a conception of a " person" who is positioned pathologically. As a positivist historical

phase in which the definition of mental illness expanded to include insanity, the erection of a polymorphous phenomenon into the discourse of "illness" is a modern phenomenon. As the starting point of this silencing procedure, madness, which constitutes the focus of contemporary exclusion techniques, is now excluded by being included in the modern social sphere instead of being exiled outside or expelled by ships to an obscurity far from sight as it was in the Renaissance or Classical Age. After this phase, the insane are condemned to silence. In this respect, Foucault states that the fundamental procedures in the field of medicine and psychiatry function as an important silencing dispositif and associates this dispositif with the emergence of a dual discursive position, especially with psychiatric practices after the 19th century. As new objectivities, the medical field refers madness to the realm of the irrational and produces a mentally insane person. Thus, the persons (subjects) of reason and the mental-patient emerge, which include, on the one hand, the transfer of the position of the insane in the medical realm to mental illness and, on the other hand, the transformation of the function of the physician into the psychiatrist. Foucault therefore locates the focus of an archaeology of silence adjacent to the alienation of reason from itself that takes place here. Through an analysis of the division into two, he argues that psychiatry achieves its legitimacy through its Other, and by silencing it into silence. A persona of madness relegated to silence has to reveal another structure that is specific to the asylum space of experience: a persona of medicine who is a doctor. Appearing as the pivotal point of the new relationship, the person of medicine (the doctor-psychiatrist) fills an absolute position that abstracts the field of reason from madness and, moreover, seizes the privilege to have a voice over it.

Conclusion

When Foucault states that madness and the language of madness have been subjected to a kind of silencing operation since the 19th century, he indicates that there is a history of silencing in different discourse fields of the Classical Age and more developed in the Modern Age. A framework of how this silencing is constructed as a "discursive dispositif" inherent in the conception of madness constitutes the fundamental problematic of this text. Therefore, the condition for understanding the present time is to clarify the archaeology of silence or the silencing dispositif. This article attempts to reformulate the relevant dispositif around the concept of silence. By analyzing fields such as psychiatry - where reason derives its legitimacy from a relationship of domination - Foucault tries to explain the institutions through which knowledge is produced and embedded in the social pattern of meaning, placing it in the epistemic space where the field of modern discourse becomes a kind of apparatus of silence and where we witness the moment of the birth of biopolitics. For Foucault, in a way, the synchronicity of the stabilization of madness in the discourse of illness and the discovery of modern man as a "subject" emerges. Therefore, at the moment when modern man as a subject or modern subjectivity gains the possibility of a discursive formation, the insane are also positioned in the irrational sphere of reason as diseased.

KAYNAKÇA | REFERENCES

- Boyne, R. (2009). *Foucault ve Derrida: Aklın Öteki Yüzü*. (çev. İsmail Yılmaz). Ankara: BilgeSu.
- Derrida, J. (2020). Cogito ve Deliliğin Tarihi, içinde *Yazı ve Fark*. (çev. P. Burcu Yalım). İstanbul: Metis, ss. 47-89.
- Dreyfus, H., L. & Rabinow P. (2014). *Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics*. University of Chicago Press.
- Foucault, M. (2016). *Deliliğin Tarihi*. (6. Basım), (çev. Mehmet Ali Kılıçbay). Ankara: İmge.
- Foucault, M. (2015). *Akıl Hastalığı ve Psikoloji*. (3. Basım), (çev. Emre Bayoğlu), İstanbul: Ayrıntı.
- Foucault, M. (2013). *Büyük Yabancı: Dil, Delilik ve Edebiyat Üstüne Konuşmalar*. (çev. Savaş Kılıç), İstanbul: Metis.
- Foucault, M. (2011a). Deliliğin Tarihi'ne Önsöz, (ss. 20-31). (çev. Ferda Keskin), içinde *Büyük Kapatılma: Seçme Yazılar-3*. (3. Basım), (Çev.: Işık Ergüden ve Ferda Keskin), İstanbul: Ayrıntı, ss. 20-31.
- Foucault, M. (2011b). Su ve Delilik, (ss. 85-90). (çev. Işık Ergüden) içinde *Büyük Kapatılma: Seçme yazılar 3*, (3. Basım), (çev.: Işık Ergüden ve Ferda Keskin). İstanbul: Ayrıntı, ss. 85-90.
- Foucault, M. (2001). *Kelimeler ve Şeyler: İnsan Bilimlerinin Bir Arkeolojisi*. (2. Basım), (Çev.: Mehmet Ali Kılıçbay). Ankara: İmge.
- Foucault, M. (1972). *The Archaeology of Knowledge and the Discourse on Language*, (Translated by A. M. Sheridan Smith). New York: Pantheon.
- Foucault, M. (1973). *The Birth of the Clinic*. (trans.: A. M. Sheridan Smith). London: Tavistock Publishing.
- Gutting, G. (2005). Foucault and the History of Madness (pp. 43-79) içinde *The Cambridge Companion to Foucault*, (ed. Gary Gutting), NY: Cambridge University Press, pp. 49-74.
- Merquior, J. G. (1986). *Foucault*. (çev. Nurettin Elhüseyni). İstanbul: Alfa.
- O'Farrell, C. (2005). *Michel Foucault*. London: Sage Publications.
- Revel, J. (2006). *Michel Foucault: Güncelliğin Bir Ontolojisi*, (çev.: Kemal Atakay). İstanbul: Otonom.
- Sheridan, A. (2003). Madness, Death, and the Birth of Reason (pp. 35-43). *Michel Foucault: the Will to Truth*, Taylor and Francis.